

Expositie in 'Het Kabinet'

TIEN JAAR TIN

Tin heeft tussen de vijftiende en het midden van de vorige eeuw een heel belangrijke rol gespeeld in het leven van alledag van Europa. Hoewel er al voorwerpen uit de bronstijd zijn gevonden die erop wijzen, dat ook toen al tin een bekend metaal was en de Grieken en Romeinen soms hun schalen en kannen van dit toen nog zeer kostbare, want zeldzame metaal lieten maken, is tin pas in de late middeleeuwen echt populair geworden.

In die vijftiende eeuw werd tin een duurzamer vervangingsmiddel voor allerlei breekbaar vaatwerk van aardewerk. Tot ongeveer het midden van de vorige eeuw zijn er vorken, lepels, schalen, kommen, kannen, kandelaars, thee- en koffiepotten, maatbekers, allerhande medicinale voorwerpen (klisterspuiten, medicijnschuitjes en dergelijke), zoutvaten, inkt-potten, olielampen, brandewijn- en papkommen, etc. ge-

maakt. Tin was voor arm en rijk onmisbaar. En toch is er van al die ontelbare voorwerpen maar heel weinig overgebleven. De meeste antiquairs, die zich met tin bezighouden, moeten hun uiterste best doen om nog tin van enig belang te kunnen bemachtigen.

Een van de weinigen, die al jarenlang op tingebed tot de toppers van Europa behoort is 'Het Kabinet' van de antiquair Jan Beekhuizen. Zijn

Vlaams tinnen maatje, gemerkt aan de buitenkant onder op de bodem met de gekroonde roos, vermoedelijk Luik, tweede helft van de 18de eeuw, hoogte: 11 cm.

zaak in de Amsterdamse Spiegelstraat 49 bestaat in september tien jaar en deze verjaardag wordt feestelijk gevierd van 15 tot en met 29 september met een indrukwekkende tentoonstelling waarbij topstukken uit de belangrijkste tinlanden van Europa, - Frankrijk, Duitsland, Zwitserland, Nederland en Groot Brittannië -, te zien en voor een deel te koop zijn. De expositie wordt begeleid door een forse en rijk geïllustreerde catalogus, waarin Jan Beekhuizen voor het eerst in het Nederlandse taalgebied wat dieper ingaat op de aspecten van het niet-Nederlandse tin. Bovendien wordt in die catalogus veel aandacht besteed aan de stukken uit privé-collecties

die in 'Het Kabinet' te zien zijn.

Jan Beekhuizen praat na tien jaar Spiegelstraat nog steeds zeer enthousiast over zijn specialisme.

'Het eerste tin voor de grote produktie kwam uit Oost-Europa; Tsjecho-Slowakije vooral. De tinnen gebruiksvoorwerpen werden hoofdzakelijk in bronzen of ijzeren mallen gegoten. Tin is altijd in trek geweest, maar het hoogtepunt werd toch in de achttiende eeuw bereikt, toen het zilver zelfs voor wat meer bemiddelde mensen te duur was geworden. Het tin komt qua vorm exact overeen met de vormen die bij zilver voorkomen; de tabakspotten,

TIEN JAAR TIN

zoutvaatjes, kandelaars, en ga zo maar door.

Alleen de tinnen kan is nooit, in Nederland althans, in het zilver uitgevoerd. De tinnen kan neemt daarom onder al het andere tin een heel eigen plaats in. Hoe dat komt? Ik kan er geen passend antwoord op geven.'

'Het tin zoals wij dat nu kennen, zoals je het dus bij de goede antiquair kunt kopen, bestaan uit tin, lood, koper en om deze hele legering wat harder te maken een beetje antimoon of bismut. De tinnegieters hadden te maken met zeer strenge kwaliteits-eisen van de gilden, waar zij hun produkten ter keuring aan moesten bieden. Maar er is door de eeuwen heen nogal wat geknoeid met de samenstelling van tin. Vooral teveel lood komt veel voor. Zo is bijvoorbeeld de niet gekeurde Normandische wijnkan nogal looig in vergelijking met een Caen-gekeurde kan, doordat in de eerste veel lood is verwerkt.'

'Tin in West-Europa is een massaproduct geweest. Toch is antiek tin nu schaars. Dat komt doordat veel tin, dat versleten of kapot was, naar de tinnegieter werd gebracht om het door hem te laten omsmelten tot iets anders. Zo is ontzettend veel verloren gegaan.'

'Elk Europees land heeft zijn

specifieke modellen kennen. De catalogus gaat daar ook diep op in. Zo zal er onder meer een bijzondere Nijmeegse kan van het smeden-gilde zijn. Natuurlijk is de bekende Rembrandt-kan ook vertegenwoordigd. Wat zeldzamer uit eigen land is het schapekometje; het verhaal gaat, dat die voor lammetjes waren gemaakt, maar het zijn gewoon ziekenbekertjes geweest.'

Uit Nederland komen verder nog enige opmerkelijke kardinaalsschotels (zo genoemd naar de vorm van de kardinaalshoed). De zeer zeldzame en felbegeerde Jan Steenkan (bolle buik met een lange tuit aan de onderzijde) is op de expositie aanwezig. Ook heeft Beekhuizen enkele fraaie op de Jan Steenkan lijkende Steg-kannen uit Zwitserland in huis.

Jan Beekhuizen: *'De Steg-kannen onderscheiden zich wel van de Jan Steenkannen. De bouw is wat anders en de tuit heeft altijd een verbindingsstukje met de buik van de kan. De Zwitserse kannen staan meestal ook wat hoger op hun voeten. Verder zijn er enkele buikkannen uit het kanton Wallis en de zo geheten zügerlikannetjes, die aan de muur werden gehangen, gevuld met wijn. De mensen konden daar dan de wijn uitzuigen; de tuit liep diep in de kan door als een soort rietje.'*

Duitsland is in 'Het Kabinet' onder meer vertegenwoordigd met zeldzaam reliëf uit Neurenberg, dat bij hoge uitzondering voor de sier is gemaakt. De voorstellingen zijn veelal van religieuze aard of er staan afbeeldingen van de hoge Duitse adel op. De reliëftechniek was overge-

waaid uit Frankrijk, waar Briot de grondlegger was van deze tin-versierkunst.

Uit Frankrijk stamt een bijzondere Toulouse-fontein, die in de eetkamer is gebruikt voor het wassen van de handen (reservoir met kraan en daaronder een schaal). De grote verscheidenheid aan Franse kannen toont duidelijk aan, dat de exemplaren van verschillende steden ook een eigen vorm hadden. In Nederland komt dit verschijnsel ook voor, maar de onderlinge verschillen zijn veel kleiner. Het Engelse tin wordt door Beekhuizen belicht aan de hand van kannetjes uit Engeland, Schotland en vooral de eilanden Jersey en Guernsey.

Beekhuizen: *'De kwaliteit van het antieke tin is af te lezen aan de vorm, de kracht van het model en de staat waarin het is gegoten. Ook de dikte van de wand bij kannen zegt veel. Tin is de afgelopen tien jaar meer en meer een verzamelaarsobject geworden. Het aantal verzamelaars breidt gestaag uit en ook de kennis over tin neemt gelukkig toe. Helaas heeft die grote belangstelling tot gevolg gehad, dat er op grote schaal tin worden ver-*

valst. . .'. 'Tin is nog niet helemaal tot die hoogte geklommen waar het in het antiek volgens mij thuishoort. Het wordt nog te vaak afgedaan als 'kunstnijverheid'. Maar als je er oog voor hebt ontdek je gauw, dat het kwalitatief goede tin echt hoogstaande kunst is. Daarom zal ik er altijd propaganda voor blijven maken.'

De expositie in 'Het Kabinet' is van 15 t/m 29 september, dagelijks van 11 tot 6 uur geopend.

BOEKBESPREKING

Monument voor Edward Munch

Wat de schilder Vincent van Gogh is voor ons land is Edward Munch (1863-1944) voor Noorwegen: een der grote kunstenaars van zijn tijd, zonder meer ook een internationale figuur. Merkw aardig genoeg zijn er niet alleen in het expressionistische oeuvre van beide schilders veel vergelijkbare dingen aan te wijzen, maar hebben zij ook als personen veel gemeen.

Deze beide aspecten komen uitvoerig aan bod in het door de Noorse kunsthistoricus Ragna Stang geschreven prachtboek over Munch, dat door Meulenhoff in een goede Nederlandse vertaling werd uitgebracht.

Uiteraard mét de prachtige kleurenreproducties van Munch's onvergelykbare schilderijen, tekeningen en grafiekbladen, die alle belangrijke stukken van de schilder op groot formaat weergeven.

De gedreven kunstenaar, de gekwelde mens die Munch óók was, de schilder van klassiek geworden werken als 'De Schreeuw', 'Het zieke kind', 'De Kus' en 'Vrouwen op de kade', alles wordt uitvoerig beschreven en getoond.

Het boek is een monument voor de schilder geworden, juist ook omdat het veel aandacht besteedt aan de innerlijke gesteldheid van deze krachtige persoonlijkheid, die rond 1889 definitief voor een 'modern-expressionistisch schilder-kunst koos.

Ragna Stang, Edward Munch, leven en werk, Meulenhoff, Amsterdam. Prijs f 85,—